

Kayseri/Üçkonak ve Adana/Yeniyayla Köyleri Halk Kültüründe “Üç, Yedi, Kırk” Sayıları¹

Gülsüm TARÇIN²

Özet

İnançlar ilkel dönemlerden bu yana varlığını sürdüren değerler olarak günümüze dek gelmişlerdir. Çoğunca da olanaksızlıkların, umutsuzlukların, doğaya karşı doğadan yararlanarak direnişlerin, yaşamak için bir şeyler yapma zorunluluğunun; güzel aldanmaların, kendini korumanın, kendini denetlemenin ürünleridir. Mitolojiden beslenerek birçok kültürde varlığını sürdüren inançlar, halkın yaşam biçimini şekillendirmektedir. Her birine çeşitli anlamlar yüklenen sayılar da inanışlar içinde önemli bir yer tutmaktadır. Yüklendikleri inanç unsurları sebebiyle, mitolojik dönemden günümüze kadar, sayıların gizemli olduklarına inanılır. Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan kültür coğrafyasında İslamiyet’in etkisiyle Türk halk kültüründe sayılar, günlük yaşama uzanan kutsal bir önem taşır. Bunlar arasında üç, yedi, kırk sayılarının çeşitli anlamları bulunmaktadır. Bu çalışmada, Kayseri/Üç konak ve Adana/Yeniayla köyleri halk kültüründe “üç”, “yedi”, “kırk” sayıları ile ilgili uygulamaların tespit edilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk Kültürü, Üç, Yedi ve Kırk Sayıları

The Numbers “Three, Seven, Forty” in Folk Culture of Adana/Yeniyayla And Kayseri/Üçkonak Villages

Abstract

The believes as values subsisting since the primitive dates have come to the current time. They are mostly the products of the impossibilitiness, hopelessness, disobediences that is both against the nature and under cover of the nature, the obligation of doing something for survival, nice deceptions, protecting himself and inspection of himself. The believes, existing in many cultures with the support of the mythology, shape the life styles of the communities. The numbers, each of which has various meanings, have also important part for believes. For the belief components loaded them, the numbers are believed to be mysterious from the mythological time to nowadays. In the culture geography which is from Central Asia to Anatolia, owing to the Islam, the numbers have a sacred value for daily life in Turkish folk culture. Three, seven, forty have some meanings among them. In this research, it is aimed that consideration and detection of practices which is related to the numbers “three, seven, forty” in folk culture of Kayseri/Üçkonak and Adana/Yeniyayla villages.

Key Words: Folk Culture, The numbers Three, Seven and Forty

¹ Bu makale “Kayseri/Üçkonak-Adana/ Yeniyayla Köyleri Karşılaştırmalı Halk Kültürü Araştırması” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

² Çukurova Üniv. Türk Dili Okt. gulsumtar@hotmail.com

Giris

Çalışmamızda “üç, yedi, kırk” sayılarıyla ilgili değerlendirmelere geçmeden önce araştırma alanlarımız olan Üçkonak ve Yeniyayla köylerinin demografik ve sosyo-kültürel yapısıyla ilgili genel bir bilgi vermek istiyoruz.

Üçkonak Köyü bir Afşar köyüdür. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Fırka-i İslâhiye sonucunda kurulmuştur. Köy, Kayseri iline bağlı Tomarza ovası içinde kuruludur, köyün etrafı Toros dağlarıyla çevrilmiştir. Köy şu an yüz elli hanedir. Yurtdışına ve Kayseri’ye göçler olduğu için nüfusu azalmıştır. İlk göçler 1964’de yurtdışına işçi olarak gidilmesiyle başlamıştır. Gurbetçiler köye yazın izne geldiklerinde nüfus artar. Gençler iş imkânlarının olmayışından dolayı büyük şehirlere gitmektedir. Köy halkı hayvancılık ve tarımla geçimini sağlamaktadır. Köy halkı geçmişten getirdiği gelenek ve göreneklerini yaşatmakla beraber günümüz kültürel koşullarına da ayak uydurmaktadır. Köyden özellikle yurt dışına yapılan göçlerin artmasıyla, köyün kültürel yapısında da değişimler yaşanmıştır. Her evde televizyon, radyo bulunur. Bazı evlerde de uydu, bilgisayar, internet ağı bulunmaktadır. Avrupa kültürünün etkisiyle köyde on yıl içerisinde eğitim seviyesinin yükseldiği bilinmektedir. Gençler yüzde doksan civarında yükseköğretim mezunudur. Son yıllarda kız çocuklarının da eğitime önem verilmektedir. İlköğretim köyde tamamlanmakta, öğretime Tomarza Yatılı Bölge Okulu’nda veya Kayseri’de devam edilmektedir.

Diğer bir araştırma alanımız olan Yeniyayla köyü Adana ilinde, 1951 göçüyle Türkiye’ye gelen Bulgaristan Türklerinin yerleştiği bir köydür. Yeniyayla köyüne Bulgaristan’ın Şumnu, Burgaz, Rusçuk, Osmanpazarı vilayetlerinden gelinmiştir. Köy 1952 yılında devlet iskânı ile oluşturulmuştur. Bu proje kapsamında her aileye konut yapılmış, nüfus başına ev için 500’er, 12 dekar da tarım arazisi verilmiştir. Köyün oluşumu bir proje kapsamında yapıldığı için sokak ve caddeleri şehir planına uygundur. Şu anda köyde yaklaşık üç yüz elli hane olduğu bilinmektedir. Köy engebeli arazi üzerinde ormanlık bir alana kurulmuştur. Nüfus başına düşen arazi azdır. Buna rağmen tarla tarımı, hayvancılık, arıcılıkla geçimini sağlayan birçok aile vardır. Köy insanının Avrupa kültürünü getirmesi, iş disiplinine sahip olması, temizliğe ve eğitime önem vermesi kültürel yaşayış standartlarını köy çevresine de taşımıştır. Köyden sanat, politika, eğitim alanlarında önemli sayıda insan yetişmiştir. Yeniyayla yerleşenleri geldikleri bölgenin yaşam kalitesini de yükseltmiştir. Köyde, 1955 yılında kurulan bir ilkokul bulunmaktadır. Sonrasında eğitim-öğretim Adana’da devam edilmektedir. Okuryazar oranı neredeyse yüzde yüzdür. Kız ve erkek çocuklarının eğitiminde bir ayırım yapılmaz. Bulgaristan’dan getirilen Avrupa kültüründen dolayı kız çocuklarının eğitime daha çok önem verilmektedir.

Her iki köyde de köy halkı geleneksel değerlerini korumakla birlikte, şehir kültüründen uzak değildir. Teknoloji ve modern iletişim araçları ile çağın gereklerine ayak uydurmaktadır. Türk halk kültüründe önemli bir yer tutan sayılara, Üçkonak ve Yeniyayla halk kültürü öğelerinde de sıkça rastlanmaktadır. Matematiksel çıkarımların yanında geçmişten bugüne kültürel bir süreçte çeşitli anlamlar yüklenen sayılar, simgesel değerler kazanmışlardır. Bu da onları kültürün birer parçası haline getirmiştir. Edebi ürünlerden günlük yaşamdaki uygulamalara kadar birçok alanda karşılaştığımız *bir, üç, dört, beş, yedi, dokuz, on iki, kırk vb.* sayıları halk kültüründe formülistik sayılar olarak değerlendirilmiş, bu sayılardan “üç”, “yedi”, “kırk” sayıları en çok kullanılanlar olarak dikkati çekmektedir. Adana/Yeniyayla ve Kayseri/Üçkonak köylerinde de bu sayılar; geçiş dönemleri ritüelinde ve halk inanışlarında sık olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek tamamlayıcı bir özellik, gerekse dinsel -büyüsel bir içerik kazanan bu uygulamaların, geçmişten günümüze değin bu bölgelerde varlığını sürdürmekte olduğu görülmektedir.

Türk Kültüründe “Üç, Yedi, Kırk” Sayıları

“Üç” Sayısı

“Kapsayıcı sentez” olarak tarif edilen “üç”, “başı, ortası ve sonu olan” ilk “gerçek sayı” olarak görülür. Hayat da üç aşamadır: 1. *Başlangıç*, 2. *Orta*, 3. *Son*. “*Bir*”in çokluğa açılımı üç ile olur: “*Birlik ikiliği, ikilik üçlüğü, üçlük de her şeyi oluşturur*”. İlk geometrik şekil, üç noktayla işaretlenen

ve üç çizgiyle çizilen “üçgen”dir. Pisagor üçgeni kozmik anlamda “gelişmenin başlangıcı” olarak yorumlanır. Çünkü dikdörtgen ve altı uçlu yıldız gibi geometrik figürler üçgenden elde edilebilir. “Mükemmellik ve bütünlük sayısı” ve “kesin saymanın üst sınırı” sayılan üç, aynı zamanda “belirsiz çokluğun bir ifadesi” olarak görülür ve “basit yuvarlak bir sayıya çevrilebilir” (Durbilmez, 2007: 177-178).

Türk mitolojisinde “yerler, gökler, sular” üçlemesi mevcuttur. Aynı üçleme “gökler”, “yer-su” ve “atalar kültü” şeklinde de karşımıza çıkar. Aynı inanış şu üçlemeyle de ifade edilir: 1. Gök Tanrı (ak), 2. Yersular (ak ve kara), 3. Yağız yer (kara). Üç âleme üç unvan verilir: 1. Tar-Han, 2. Ak Saman, 3. Kara Saman. Şaman inancına göre sema önce üç kat olarak tasavvur edilmiştir. Yakut Türklerinde ateşin üç çeşit olmasının sebebi de kâinatın üç bölümden oluştuğu inancıdır (Durbilmez, 2008: 216).

Türk halk kültüründe, çok eski dönemlerden bu yana “üç” sayısına kutsal ya da uğurlu kabul edilen birtakım anlamlar yüklenmiş gerek dinî hayatta gerekse günlük yaşamda gerçekleştirilen birtakım pratiklerde bu sayının söz konusu manevî anlamlarından yararlanma yoluna gidilmiştir. Anadolu’nun pek çok köşesinde karşımıza çıkan yatır ve ziyaretler çevresinde üç kez dönmek, üç defa okuyup üflemek, herhangi olumsuzlukları def etmek için tahtaya üç kez vurmak, isteklerin yerine gelmesi için Fatıha’yla beraber üç ihlas okumak, hastalıklardan korunmak için ocağa üç kez gitmek vb. uygulamalara sıkça rastlanmaktadır. Aynı şekilde halk anlatılarında ve özellikle de masalarda padişahın üç kızının ya da üç oğlunun olması, üç gün üç gece yol gidilmesi, sınava tabi tutulan kahramana üç soru sorulması, sonuç kısmında gökten üç elma düşmesi; âşıklık geleneğinde âşık adayının gördüğü rüyada pirin elinden üç bade içmesi; dinî inançlara göre dünyanın “gök, yer ve yer altı” olmak üzere üç bölümden oluşması, gayb âleminde beşler, yediler, kırklar ile beraber üçlerden söz edilmesi vb. şeklinde sıralayabileceğimiz pek çok halkbilimi ürünüde bu rakamın kullanıldığı ve kendisine özel bir anlam yüklendiği görülmektedir (Coşkun, 2010: 74).

“Yedi” Sayısı

Mitolojik kökenli gizemli sayılar arasında yaygın olanlardan biri de yedidir. Bu yaygınlığın sebepleri arasında yedi / dokuz gök ve yedi / dokuz yer inancı öne çıkar. Özellikle Kam-Şaman inanışlarında yedi ile ilgili kabul ve davranışların yaygınlığı dikkat çekmektedir. Sözgelimi; Tanrı Ülgen yeryüzünde önce yedi kişiyi yaratır. Tanrı Ülgen’in katına ulaşmak için yedi engel aşılmalıdır. Büyü yaparken, kızdırılan demir yedi pınardan, yedi değirmen olduğundan alınan yedi suya atılır. “Genellikle olumlu güçlerle iç içe düşünülen” yedi, “gezegenlerin sayısı”, “ülkerin yedi yıldızı” olarak da bilinir (Durbilmez, 2011: 86)

Uğurlu sayı “7” rakamının önce Farsların “Zerdüştlük” dini kültüründe ortaya çıkarak, Mani dini vasıtasıyla Uygurlara sızdığı aşikârdır. Farslardaki mukaddes sayı “7” düşüncesi, İran efsanesindeki “Yedi Tanrı”sına olan itikattan meydana gelmiş olması ihtimaldir. Bu sistem içindeki “Yedi Tanrı” şunlardır:

1. Metra: Güneş ve Işık Tanrısı
2. Nahit: Neşe ve Huzur Tanrısı
3. Homa: Saadet ve Devlet Tanrısı
4. Hubbi: Su Tanrısı
5. Mırrıh: Savaş ve Galibiyet Tanrısı
6. Kimars: İyilik ve Mükemmellik Tanrısı
7. Yima: (Cemşit) Kahramanlık Tanrısı

Bu noktadan “yedi” sayısının, yukarıdaki yedi mukaddes ilahın sıfatı olduğu ortaya çıkmaktadır. Hint kültüründe de “yedi” sayısı çoktan beri mukaddes sayı karakterine sahip olup, sihirli ve uğurlu sayı kategorisine girmiştir. Hint kültüründeki bu düşünce, onların “yedi kutup yıldızı”nı tanınmasıyla ilgilidir. Miladi I. asırda şimdiki Sinkiang (Doğu Türkistan)’a Budda dini ve

medeniyeti yayıldıktan sonra, bununla birlikte bu ananevi “uğurlu sayı” düşüncesi de sızmıştır (Sakim, 1990: 263-268).

Bilgelğin sütunları” olarak adlandırılan yedi; “4 *elementi kuşatan ve duygusal güçlere karşılık gelen maddî dörtlemeyle (hava=zekâ, ateş= istenç, su= duygular, toprak=ahlâk) birlikte yaratıcı ilkelerin üçlüğünü (aktif zekâ, pasif bilinçaltı ve işbirliğinin düzenleyici gücü) içerir.*“Gezegenlerin sayısı” (Güneş, Ay, Merkür, Mars, Venüs, Jüpiter ve Satürn, Güneş ve Ay aslında gerçek birer gezegen değillerdir.), “ülkerin yedi yıldızı” olarak bilinen yedi, “genellikle olumlu güçlerle iç içe düşünülür.” Yenisey’de bir şaman davulunun dış yüzeyine, ilk insan olan “yeryüzünün evladı”nın yedi cennet boyunca sürecek bir yolculuğa çıkışı resmedilmiştir. Bu resme göre, “dış çemberde yedi küçük çıkıntı vardır; içteki çemberde yedi noktada çıkıntı ve sekizinci noktada da bir kuş bulunmaktadır. Eliade’ye göre bunlar sırasıyla, çok güzel düzlüklerine ve gök tanrısının yedi oğluna gönderme yapmaktadır.” (Schimmel 2000: 140, 144, 157, Akt., Durbilmez, 2007: 183).

Yedi sayısı İslam ve Türk kültürü açısından mercek altına alındığında, özellikle dinî olarak oldukça yoğun bir anlam katmanı ile karşılaşılır. İslam dininin temeli olan Kur’an-ı Kerim’de yedi sayısı daha ilk sayfadan itibaren kendi varlığını göstermeye başlar. Gökler yedi katlı olarak nitelendirilmekte olup bu evrenin yedi katmanına gönderme yapmaktadır. Kuran-ı Kerim’de yedi gök tabiri tam yedi kez geçmektedir. Bu ifadeler 2’Bakara Suresi 29. ayet, 17’İsra Suresi 44. ayet, 23’Mü’minun Suresi 86. ayet, 41’Fussilet Suresi 12. ayet, 65’ Talâk Suresi 12. Ayet, 67’Mülk Suresi 3. ayet, 71’Nuh Suresi 15. ayetlerde gerçekleşmektedir. Yedi sayısının sembolğine bakıldığında, dinî açıdan önemli olan olgularda özellikle yedi sayısının ön plana çıktığı gözlemlenir. İslam dininde Hac ibadeti yerine getirilirken yedi rakamı baskın şekilde ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, Kâbe yedi kez tavaf edilmek zorundadır (Ulukan, 2012: 184-185). Kâbe’nin tavafı yedi olduğu gibi Safa ve Merve arasındaki mesafenin de eski ölçülere yedi oluşu, bunun yanında en kutsal gecelerden birisi olan Kadir Gecesinde de Ramazan ayının son yedisinde oluşu yedi sayısı ile ilgili önemli konulardandır. Ashab-ı Kehf’in sayısının yedi olduğu çeşitli ilmi ve dini eserlerde zikredilmektedir. İslam inancının esasının bir bütün halinde toplandığı Fatiha suresinin altı ayet olmasına rağmen yalnız Fatiha suresinin başındaki bismelenin ayet olarak sayılması ve böylece yedi ayet hesap edilmesi İslam’da yedi sayısı ile ilgili önemli konulardan birisidir. Kur’an’ın yedi kıraat üzere okunması, yedi karinin İslam’da önemli bir yeri bulunduğunu görmekteyiz. Eskiler Kur’an’ı yedi menzil olarak mütalaa etmişler. Bu nedenle de kariler Kur’an’ı ekseriya bir hafta içerisinde yani yedi günde hatmetmeye özen göstermişlerdir. Bu yedi günlük hatim esnasında ilk günde Fatiha suresinden başlanılıp ikinci günde Sure-i Maide, üçüncü günde Sure-i Yunus, dördüncü günde Sure-i Beni İsrail, beşinci günde Sure-i Suara, altıncı günde Sure-i Saffat, yedinci günde de Sure-i Kaf okunmuştur. İşte bu noktadan hareket ettiğimizde Allah kelamı olan Kur’an’ın anlamının yedi kısım olduğu, bunlardan birincisinin va’d, ikincisinin va’id, üçüncüsünün va’z, dördüncüsünün kasas, beşincisinin emr, altıncısının nehy, yedincisinin ise ed’iye olduğunu yaptığımız araştırmalar bize göstermektedir. İnsanın selameti için haftanın yedi gününde yedi ayrı dua okunması da eski İslam geleneklerinden birisi olarak bilinmektedir. Tabiatın renklerinin yedi oluşu, diğer renklerin bu yedi rengin karışımı ile elde edildiği gerçektir. Bu yedi ana renk şunlardır: siyah, beyaz, kırmızı, yeşil, sarı, mavi ve lacivert. Eskiden, bugünkü şekliyle dünyanın altı kıt’a olmayıp yedi kıt’a (iklim) olarak taksim edildiği, bu sebeple de edebiyatta heft iklim (yedi kıt’a) geçmesi bize çoğu kültürlerde yedi sayısına büyük bir önem verildiğini göstermektedir (Koca-türk, 1985: 198-199).

Yedi sayısı Orta Asya Türk boylarından günümüze kadar Türk halk inançları ile günlük yaşamlarından en çok sözü edilen sayılardandır. Yedi sayısı Anadolu’da ve bütün Türk boylarında kutsal sayılmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde belirlemek mümkündür: Altay Türklerine göre ayın tutulması “yedi başlı dev” yüzündendir. Kırgız Türklerinde Kutup Yıldızında bulunan “Büyük Ayı”ya, “Yedi Bekçi” denir. Orta Asya ve Anadolu Türklerine göre yer yedi kattır. Kur’an-ı kerim yedi harf üzerine inmiştir. Kur’an-ı Kerim’de Yusuf Peygamber kıssasındaki rüyaya göre

“yedi besili ineği, yedi zayıf inek yer” yorumunda yedi yıl kıtlık olur. Hac’da Kâbe yedi kere tavaf edilir. Cuma namazının yedi farzı vardır. Ailede soy yedi göbeğe kadar çıkarılır. Kefene yedi arşın bez de denir (Yardımcı, 2008: 641-642).

“Kırk” Sayısı

Kırk sayısının uğurlu sayı sıfatını almasının sebebi olarak bu sayı, “dokuz” ve “yedi” rakamlarına bazı yönleriyle benzemeyen, “en çok” ve “sonsuz” düşüncesini anlatan bir sayı karakterini taşımaktadır. Yani Türk boylarının iptidai tasavvurlarındaki en büyük sayının, sınırı hesaplanan “10” sayısının, doğu-batı-kuzey-güney’den ibaret “Dört Taraf” düşüncesinin toplanması neticesi meydana çıkmıştır. Daha açık ifade etmek gerekirse; “Kırk” sayısının mukaddes rakam olarak ifade edilmesi, Türk boylarında onluk “10’luk” hesaplama usulünün meydana gelmesiyle ilgilidir: “ilkel insanların çoğunluğu ilk önce parmaklarıyla sayarlardı” (Blour, 198, Akt, Sakim, 1990: 263-268). Kırk sayısının (dört taraf) anlayışı ile ilgili olduğuna dair, Oğuz-name Destanı’nda (... Ben Uygurların Hakanıyım. Ben dört tarafın hakanı olmalıyım...) diye ibare vardır (Milletler Neşriyatı, 1980: 46, Akt., Sakim, 1990: 263-268). Burada belirtilen “dört taraf”, tüm dünya (âlem) manasını taşımaktadır. Oğuz Han’ın yeryüzüne olan bu sonsuz arzusunu ifade eden bu bir cümle sözden; dört tarafın yani tüm âlemin, kadimi Türki halkların düşüncesinde büyümlü ve çok büyük bir mana ifade ettiğini görmek mümkündür. Türk boylarının “dört taraf” görüşü, bir nevi büyümlü (sihirli) bir düşünce olup, eski Türk dilinde; Doğu’yu günün doğduğu taraf; Batı’yı günün battığı taraf; Kuzey’i sol taraf; Güney’i sağ taraf diye adlandırmıştır. Demek ki Türki halkların ilkel sayı düşüncesi, sonraki günlerde Arap kültürüne de sızmıştır. Böylece Arap medeniyetindeki “40” sayısı ile ilgili fıkra, hikâye ve efsaneler, İslamiyet’ten sonra Türki halklar arasına büyük ölçüde yayılarak, eskiden beri süregelen ananevi “40” sayılı inancı ile birleşerek kırk rakamının mukaddes sayılık karakterini daha da kuvvetlendirmiştir (Sakim, 1990: 263-268).

“Hazırlama ve tamamlama” sayısı olarak adlandırılan kırk, “büyük sayılar arasında en büyüleyici sayı olarak Orta Doğu’da, özellikle de İran ve Türkiye’de yaygın biçimde kullanılır.” İslami geleneklere göre; Tanrı, Âdem’in çamurunu kırk gün yoğurmuştur. Hz. Muhammed, ilk vahiyini kırk yaşlarında almıştır. Dünyanın sonu yaklaştığında Mehdi kırk yıl yeryüzünde kalacaktır. Yeniden dirilişte gökler kırk gün boyunca dumanla kaplanacaktır. Bu diriliş kırk yıl sürecektir. Doğumdan sonra kadınlar kırk gün dışarı çıkmazlar. Kırk gün İslam’da ve Musevilikte arınma dönemidir (Durbilmez, 2007: 187).

Halk inanışlarında da kırk sayısının çeşitli kullanım şekilleri mevcuttur. Doğumdan sonra anne ile çocuğun kırkını çıkması beklenir. “Kırk gün dolduktan sonra kırklama töreni yapılır: çocuğun ve anasının, yerine göre değişen ayrıntılı birtakım kurallara uyularak yıkanmalarıdır bu. Örneğin: kırk hamamında çocuk, son kurna suyuna bir altın, ya da bir anahtar kırk defa batırıldıktan sonra yıkanır.” Başka bir inanışa göre kırklı iki çocuk yan yana getirilirse “kırk basması” olur ve kırk basması olan çocuk çelimsiz kalır. Bir şeye nazar değmesin diye “kırk bir kere maşallah” ya da “kırk bir buçuk kere maşallah” deyimleri kullanılır. Yine doğumdan ya da ölümden sonra “kırk mevlidi” uygulaması yapılır, beklenen kırk günün geçmesine “kırk uçurma” denir. Ölümden sonra ölünün kırkının çıkması beklenir ve sonunda kırk aşı verilir. Boratav, yas süresinin çeşitli yörelere göre değiştiğini; fakat en yaygın olanının 40 gün olduğunu belirtir. Orta ve Doğu Anadolu’da ilkbahar ve yaz başlarında meydana gelen yağışlara halk arasında “kırkikinci yağmurları” adı verilir. Bu yağışlar, tam kırk gün sürmez, öğleden sonra yağdığı için ikinci kelimesini de alarak “kırkikinci” şeklinde anılır. Halk arasında çeşitli amaçlarla ziyaret edilen türbe, ziyaret gibi kutsal sayılan yerlerin etrafında tutulan dileğin gerçekleşmesi için kırk defa dönme ya da bir şeyin kırk defa söylendiğinde gerçekleşeceğine dair inanışlar vardır. Yağmurun yağması ve fazla yağın yağmurun kesilmesi için yapılan ritüellerde kırk sayısı kullanılmaktadır. Kuru bir dereден kırk adet taş toplanır, toplanan taşlar okunarak torbaya konur. Bu torba dere veya çayda suya atılırsa yağmur yağar. (Güvenç, 2009: 87-88).

Zaman ifade eden kırk sayısı bir bekleme, sınama süresidir. Bu sürenin, umumiyetle yaşadığımız gerçek âlemden çok olağanüstü güç ve varlıklarla temasa ve bunlardan gelebilecek tehlikelere açık bir dönem olduğu görülür. Kırk günlük süre geleneksel yaşantıda önemli bir yere sahiptir. Geçiş dönemlerindeki inanış ve pratiklerin büyük bölümü bu kırk günlük sürenin içindedir. Geçiş dönemlerindeki kırk günlük süre o kadar önemli bir role sahiptir ki doğum başta olmak üzere geçiş dönemleriyle ilgili uygulama ve inanışların dikkatli bir gözle bakıldığında süre ifade eden kırkın etrafında oluştuğu görülmektedir. Dünyaya yeni bir canlılığın geldiği, yeni bir hayatın başladığı doğumdan sonraki kırk günlük süre halkın geleneksel yaşantısını şekillendiren adet ve inanmalarla doludur. Gerek ölüm, gerekse doğumun ardından gelen kırk günlük süredeki kaçınımlar birbiriyle benzerlik göstermektedir.

Kırk gerçek bir olgunlaşma, gelişme, iyileşme sürecidir. Kadınların doğum sonrasındaki iyileşme süresi de tıbbi olarak kırk gündür. Birçok hastalığın iyileşme süresinde kırk gün sürenin mevcut olduğunu görürüz.

Her ne kadar evlilik önemli bir geçiş dönemi ise de evliliğin ardından gelen kırk günlük süre doğum ve ölüm geçitlerinin ardından gelen kırk günlük süredeki kadar karmaşık, fazla ve çeşitli değildir. Bunda gördüğümüz adetlerin en dikkate değer olanı gelinin evlendikten sonraki kırk gün içinde kırklı sayılması ve kırk basması ile ilgili kaçınımlara dikkat edilmesidir. Gelin, zifaktan itibaren 40 gün süreyle el öpme ziyareti haricinde evden dışarıya çıkmaz. Daha sonraki günlerde ise kaynanası gelinin yakınlarına ve komşularına “ev gezmesine” götürür. Gidilen her ev sahibesi yeni geline bir “sıçanlık” verecektir (Afyon).

Uygulamaların evlilikten ziyade doğum ve ölüm geçitlerinde toplanması bu dönemlerin bilinmeyenle olan bağı ve bilinmeyene karşı duyulan korku ile ilgili olabilir (Köksel, 2009: 1814-15).

Üçkonak ve Yeniyayla Köyleri Halk Kültürü Geçiş Dönemleri Ritüelinde³ ve İnanışlarında “Üç, Yedi ve Kırk” Sayılarıyla İlgili Uygulamalar

Halkbilimi ile alakalı literatürde, insan hayatının doğum, evlenme ve ölüm gibi önemli “geçiş” dönemlerinden söz edilir. Bunların her birisi kendi yapısı içerisinde birtakım alt bölümlere ayrıldığı gibi bunların etrafında da pek çok inanç, adet, gelenek ve görenek ile dini ve büyüsel muhtevalı işlemler kümelenmiştir. Bunların hepsinin amacı, kişinin geçiş dönemlerindeki yeni durumunu belirtmek, onu kutlamak, aynı zamanda kişiyi böyle bir dönemde yalnız bırakmaktır. Geçiş dönemleri etrafında meydana gelen adetler, töre ve törenler ile bunlara bağlı diğer yaptırımlar ve uygulamalar, bir ülkenin ya da belirli bir yörenin şifahi kültürünün ana bölümlerinden birini teşkil eder (Altunel, 1995: 80-85).

Üçkonak ve Yeniyayla köylerinde yaptığımız alan araştırmasında kaynak kişilerin aktarımlarına dayanarak doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş ritüellerinde ve bazı halk inanışlarında “üç”, “yedi”, “kırk” sayıları ile ilgili uygulamaların olduğunu tespit ettik. Bu tespitlerin bir kısmı İslami kaynaklı olduğu için Anadolu’nun birçok yerinde benzer uygulamalarla karşımıza çıkabilmektedir, öyle ki, araştırma alanlarımızdan biri Kayseri’de diğeri Adana’da yer almaktadır. Her iki köyde de benzer şekilde, bu sayılara yüklenen anlamların dinsel-büyüsel pratiklerle iç içe geçerek bir bekleme, bir tamamlanma örgüsü oluşturduğu görülmektedir.

Dinsel-büyüsel pratiklerin ne olduğunu açıklayacak olursak öncelikle büyüü tanımlamak gerekir. Halk kültüründe dinsel-büyüsel işlemlerle sağaltıma (tedavi) kaynaklık eden büyü, genel olarak antropoloji literatüründeki sınıflandırmada “ritüel” bir kategori içinde değerlendirilir. Bilinen yollarla sağlanamayan şeyleri elde etmek, birine zarar vermek ya da zarardan korumak için bir takım gizli “güçleri” kullanarak doğayı ve doğa yasalarını zorla etkileme amacını güden işlemlerin tümüne “büyü” denir. Büyünün temelinde çeşitli dinsel dünya görüşleri bulunmaktadır.

³ Tapınma ile ilgili davranışlara ve dini törenlerde kullanılan nesnelere ritüel denir. Eski Türk topluluklarının bayramlarında da ritüel değer taşıyan bazı davranışlar ve nesnelere bulunmaktadır. Örneğin, kurban ve yağmur riti bunların başında gelir (Artun, 2014: 407).

Örneğin, animist ve animatist dinsel dünya görüşü sonucu insanlar, canlı ve cansız varlıkları ikili bir tutumla “iyi” ve “kötü” ya da “zararlı” ve “zararsız” diye ayırmaya başlamıştır. Dinamist dünya görüşü sonucu, çeşitli objelerin pozitif ve negatif bir “güç” ile yüklü olduğuna inanma, insanı zararlı ve tehlikeli olanlarından kaçınmaya yöneltmiştir. Yine aynı görüş, yararlı objelerin de sağlık, mutluluk ve başarı için kullanılabilceği fikrini doğurmuştur. Çeşitli toplumların gündelik hayatlarında, farklı biçimlerde ve amaçlarla günümüzde de kullanılmaya devam eden nazar, tılsım, kurşun dökme gibi çeşitli inanç ve eylemler, kavramsal olarak “büyü” kavramının içinde “dinsel-büyüsel pratikler” olarak değerlendirilir; ancak bunlar geleneksel “büyü pratiği”nin içinde yer almazlar (Örnek, 1995:148; Akt., Kaplan, 2011: 153).

Büyüsel işlemlerle sağaltmanın temelini, büyüü oluşturan iki ayrı hareket ya da bunların bir arada uygulandığı çeşitli işlemler meydana getirmektedir. Bunlar özetle taklit ve temas büyüsidür. Birincisi “benzer benzeri meydana getirir” ilkesi; ikincisiyse “birbirleriyle bağlantılı ve ilişkili şeylerin fiziksel temas ortadan kalktıktan sonra da uzaktan birbirlerini etkileyecekleri” ilkesidir (Acıpayamlı, 1982:12; Örnek, 1995: 141; Akt., Kaplan, 2011: 152).

Bu ilkelerden hareketle dinsel-büyüsel pratikler halk kültürünün birçok sahasında ortaya çıktığı gibi, bunların Üçkonak ve Yeniayla köylerinde, özellikle geçiş ritüelleri ve halk inanışlarında kötü, zararlı, tehlikeli olan birçok şeyden kaçınma ve onlardan korunma şeklinde olduğu görülmektedir. Bu pratikler içerisinde yer alan “üç, yedi, kırk” sayılarından manevi anlamda yararlanıldığını ve bu sayıların dinsel-büyüsel pratiklerle iç içe geçtiğini söyleyebiliriz.

A)Doğum Ritüelinde “Üç, Yedi, Kırk” Sayıları

Türk halk kültüründe bir geçiş dönemi olarak doğum olayında; inançlar, gelenekler, gebe kadını daha doğum öncesinden, hatta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak birtakım adetlere uymaya, bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır (Örnek: 2000, 132). Gebe kadın ile çevresindekiler, muazzam bir adet ve inanma dünyasının baskısı altındadırlar. Bugün bile bunların birçoğu harfiyen taklit edilmektedirler. Maksat, sağlam ve güzel bir çocuk dünyaya getirebilmek, çocuğun cinsiyetini anlamak, çocuk ve yüklü kadını fena ruh ve kuvvetlerin kötülüklerinden koruma ve gebeyi doğuma hazırlamaktır. Bütün pratikler bu amaca uygundur (Kalay, 2001: 160-169).

Bir geçiş dönemi olarak doğum; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak üçe ayrılır. Üçkonak ve Yeniayla köylerinde, bu aşamalarda yer alan *çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması, loğusa sütü/ilk meme, al basması, kırk basması, kırklama, ad verme, huy kesme* ile ilgili birtakım inanışlar ve gelenekler içerisinde “üç, yedi ve kırk” sayıları dikkat çekmektedir. Bunları sıralayacak olursak:

Yeniayla köyünde doğan her çocuk için istenirse Allah rızası için akıka kurbanı kesilir. Kesilen kurban *en az yedi eve dağıtılır*. Üçkonak köyünde çocuğu olmayan kadın için tıbbi işlemlerin dışında, hocaya muska yazdırılır. Kadın, çocuğu olunca da muskayı çocuğu olmayan bir kadına vererek, bu şekilde *yedi ev dolaştırır*. Her iki köyde de çocuğu sık sık düşen kadınlar için hamilelik döneminde kurban kesilerek, kesilen ete dua okunur ve *et yedi eve dağıtılır*. Çocuk olduğunda ise yine kurban kesilerek, kesilen ete dua okunur ve *yedi eve dağıtılır*. Ayrıca çocuğa *yedi yaşına gelinceye kadar yeni giysiler giydirilmez*, başkalarından alınan eski giysiler giydirilir. Bazen de *yedi kişiden alınan kumaş ile giysi dikilir* ve çocuğa giydirilir. Bir uygulamaya göre de çocuğu olmayan kadın çocuk sahibi olursa, çocuğunu *yedi ayrı emzikli kadının emzireceğine dair adak adar*.

Yeniayla köyünde, çocuğu yaşamayan bazı kadınlara “tıbıkalı” denir. Bu kadınlarda tıbıkalı yeli olduğuna ve bu yelin yeni doğan çocukları öldürdüğüne inanılır. Tıbıkalı kadının yeni doğum yapmış kadının üstüne “tıbıkam sana geçsin” diyerek *üç kez silkinip üzerini çırptığına*, böylece tıbıkasını çocuğa geçirdiğine ve çocuğun ölümüne neden olduğuna inanılır.

Doğumdan sonraki loğusa sütü/ilk meme ile ilgili uygulamalarda; Üçkonak'ta çocuk doğduktan sonra ilk üç gün çocuğa anne sütü verilmez. O üç gün içinde akan sütün pis olduğuna inanılır. Bazen bu üç gün içinde süt gelmez. Bu süre içinde çocuğa şekerli su verilir. Yeniyayla köyünde de loğusanın sütünün bol olması için, doğumdan hemen sonra loğusaya kırk gün boyunca “kolaç” yapıp yedirilir.

Halk kültüründe birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkileri olduğuna inanılan esrarengiz yaratıkların varlığına inanılır. Olağan dışı kimi şartlar içinde onları gördüklerini öne sürenler vardır. Ancak, onlar hiçbir zaman iki kişi bir arada iken görünmemişlerdir. Cin, peri, mekir gibi adlarla anılan bu varlıkların bütün işlerini gece yaptıklarına, horoz sesi ya da sabah ezanı duyulur duyulmaz dağılıp konaklarına çekildiklerine; yaşadıkları yerlerin değirmenler, hamamlar, terk edilmiş, tekin olmayan yerler, örenler, mezarlıklar, hanlar olduğuna inanılır (Boratav, 1984: 74-75). Eski Türklerden günümüze kadar Alkarası, Albastı, Albis, Almis adlarıyla loğusaya musallat olduğuna inanılan bu kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında aynı inanmalar mevcuttur. Bunlara göre, yalnız kalan loğusanın yanına peri kızları gelerek, ciğerini alır giderlermiş ve bu suretle loğusayı al basarmış, bu ruh loğusanın ciğerini alıp suya bırakırsa loğusa ölmüş. İnanışlarda; albasması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki, loğusa yatakta iken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, loğusaya kırmızı şeker götürürler (İnan, 1995: 171). Üçkonak köyünde al basmasına karşı bazı tedbirler alınır: Loğusa kadın ve çocuk kırk gün boyunca yalnız bırakılmaz. Hocaya al muskası yazdırılır. Al muskası lohusanın boynuna asılır ve kırkı çıkana kadar çıkarılmaz. Yeniyayla köyünde de benzer bir uygulama görülür, loğusa ve çocuk, kırk gün boyunca yalnız bırakılmaz. Kırk çıkana kadar şeytanın türlü kılıklara girerek lohusayı korkuttuğuna inanılır. Bununla birlikte loğusa kadın kırk gün boyunca akşam ezanından sonra dışarı çıkmaz; çocuğun, loğusanın bezi ve çamaşırları akşam vakti çamaşır ipinde serili bırakılmaz. Gün aşmadan toplanır.

Doğumdan sonraki kırk gün içerisinde kadının ve çocuğun geçirdiği hastalıklara “kırk basması” adı verilir. Kırk gün doluncaya kadar bu konuda hassas ve ihtiyatlı davranılır. Kırkı çıkmamış iki bebek karşılaşır veya bir araya getirilirse kırk basması olur. Bu yüzden kırklı iki çocuğun birbiriyle karşılaşmaları önlenir (Şişman, 2002: 443-465). Kırk karışması kırkı çıkmamış çocuklar arasında olur, büyük olanın daha küçük olanı basacağına inanılır. Kırkı karışan çocuklar hastalanırlar, büyüyüp gelişemezler. Bu itibarla kırkların karışmaması için çocuklara kilitli iğne takılır. Demir mamulü olan kilitli iğnenin halk inanç atlasımızda başka yerleri de vardır. Bu hastalıktan kurtarılması istenen çocuklara da çeşitli uygulamalar yapılır. Bunlar genellikle ayaklarını basmakta zorluk çekerler. Bunlar ziyaretlere götürülür. Bu itibarla özetlenecek olursa, halk inançlarında kişiöğlundan kaynaklanan bir kuvve vardır. Bu kuvve çocuk yaşta kendisini göstermeye başlar, etkili olduğu dönem ilk 40 günü kapsar. Hal böyle olunca bir kısım insanlar da karyedirler veya her insanda az çok kara iye boyutu vardır. Doğu Anadolu'da anneler çocuklarına dua ederken, bildikleri bütün hayvanların ismini sayar, bunların kırkı ile bebeklerinin kırkının karışmamasını diler (Kalafat, 2001: 397-400).

Üçkonak ve Yeniyayla köylerinde de kırk basması ile uygulamalar görülür: Kırk basması, kırkları çıkmadan iki loğusa kadın bir arada bulunursa kırkları karışır ve çocukları kırk basar şeklinde bilinmektedir. Kırkı karışan çocuğun büyümeyip gelişmeyeceğine, zayıf kalacağına ve hasta olacağına inanılır. Üçkonak köyünde kırk basmasını diye loğusa kadınlar iğnelerini, tokalarını, başlarındaki örtüyü ya da ilmeçer⁴ değiştirler. Kırk basmasını önlemek için çocuk, başından aşağı yedi kez su dökülerek yıkanır. Yeniyayla köyündeki uygulamaya göre, çocukların kırkı karışmışsa kırk basmasına uğrayan çocuk, çarşamba ya da cumartesi günleri üç hafta boyunca yıkanır.

Üçkonak ve Yeniyayla köylerinde doğumdan sonraki kırk gün geçtikten sonra kırklama ile ilgili birtakım uygulamalar yapılır, kırklama anne ve bebeğin yıkanması şeklinde olmaktadır: Loğusa ve bebeğin kırklanmasında, kırk tane nohut büyüklüğünde taş toplanarak yıkama suyunun içine atılır.

⁴ Çengelli iğne

Bu su ile loğusa ve çocuk yıkanır. Taşlar temiz olsun diye akarsu, dere yataklarından toplanır. Kırklama yapılırken *kırk sayılır*. Yeniyayla köyünde doğumun kırkıncı günü çocuk ve anne banyo yaparak kırklanır. *Kırk tane temiz taş ve kırk çeşit çiçek toplanarak yıkama suyuna atılır*. Anne ve çocuk bu su ile yıkanır. Kırklama suyunun içine tuz atılır. Ayrıca bu suyun içine, yumurtanın içi boşaltılıp kabuğuyla *kırk tane su ölçülüp konur*. *Kırkıncı günün akşamı bebek mevlidi okutulur*.

Üçkonak ve Yeniyayla köylerinde çocuğa ad verilirken dikkat edilen hususlar şunlardır:

Doğumdan *en geç üç gün içinde isim verilir*. Hoca çocuğu kucığına alır, yönünü kıbleye döner dua okur ve çocuğun kulağına *üç defa ezan okuyup üç defa da ismini çağırır*. Hocaya bir miktar para, çorap, havlu gibi küçük bir hediye verilir. Adana/Yeniyayla köyünde de çocuğa doğumdan sonra genellikle *en geç üç gün içinde isim verilir*. İsmi konmadan ölürse çocuğun öteki dünyada davacı olacağına inanılır. Hesabının anadan babadan sorulacağına inanılır. Çocuğun ismini köyün imamı veya yaşlı kimselerden biri verir. İmam ya da bir yaşlı kimse iki rekât namaz kıldıktan sonra, çocuğun kulağına ezan okur ve ismini *üç kez kulağına çağırır*.

Yeni doğan çocuğun zaman içinde gelişmesi, palazlanması beklenir. Bu süre içerisinde gelişmeyen, cılız kalan, hastahktan kurtulamayan çocuklara “aydaş çocuk” denir. Aydaş çocuğu tedavi etmek için halk kültüründe bazı uygulamalar yapılır. Yeniyayla köyünde aydaş çocuk için, büyük bir kazan iki yol ayrımında (yol çatına) konur. Çocuk kazanın içine konur. Kazanın altı yakılıyor gibi yapılır. Bir kişi dua okuyarak *çocuğu üç kez koynundan geçirir*.

Türk halk kültüründe sürekli huysuzlanan, ağlayan çocukları bu huylarından vazgeçirmek için birtakım uygulamalara başvurulur. Buna “huy kesme” denir. *Üçkonak köyünde huy kesmek için birtakım inançlardan yararlanılır: Çocuğu huysuz olanlar için, çocuğu ölen kadınlardan yedi tane iplik, yedi kumaş parçası toplanır*. İplik çocuğun boynuna, koluna bağlanır. Toplanan kumaştan ise çocuğa giysi dikilir.

B) Evlenme Ritüelinde “Üç, Yedi ve Kırk” Sayılarıyla İlgili Uygulamalar

Hayatın ikinci geçiş dönemi olarak kabul edilen evlenme hadisesi, birçok açıdan her yerde ve her zaman önemli bir olay olarak görülmüştür. Evlenmenin gerçekleşmesi için birtakım hazırlık ve aşamaların yapıp izlenmesi gerekir. Yurdumuzun her bölgesinde her aşaması bağlı bulunduğu mahalli kültür tipine uygun kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilmektedir. Evlenme olayı özellikle töre, tören, adet, gelenek ve görenekler açısından zengin bir tabaka meydana getirmektedir. Her aşamada zengin töre, gelenek, görenek ve adetlerin uygulanması zorunlu hale gelmiş, adeta evlenmeyi bunlar yönetir ve yönlendirir olmuştur. Evlenme aşamaları da dinsel ve büyüsel özlü işlemleri içermektedir (Altunel, 1995: 80-85).

Üçkonak ve Yeniyayla köylerinde evlenme ritüelinde; düğün geleneğinin *bayrak dikme, kına, gelin indirme, özne övme* aşamalarında “üç” sayısı ile ilgili uygulamalar görülmektedir:

Anadolu’da düğün, oğlan evine bayrak asılması ile başlamaktadır. Cuma günü öğle namazından sonra camiden çıkanlar oğlan evine gelerek düğün bayrağı asarlar. Düğün bayrağı yörelere göre değişmekle birlikte genelde Türk bayrağı olmaktadır. Uzun bir sırtık üzerine takılan bayrağın tepesine elma, soğan, ayna gibi eşyalar takılarak hazırlanmaktadır. Kimi yörelerde bayrağın yanında gelin ve damadı simgeleyen farklı renklerde kumaş da yer alır. Bayrağı köyün her tarafından görünecek şekilde evin uygun bir yerine genellikle çatıya asarlar. Dualar okunur veya gençler bayrak manileri okurlar. Bu işi yapan kişiye bayraktar denir. Bugün oğlan evi tarafından bayrak yemeği adı altında yemek hazırlanır. Bazı yörelerimizde sağdıç evine de bayrak takılmaktadır (Santur, 2004: 1-15). Adana/Yeniyayla Köyü’nde perşembe ya da cuma günü ikindi namazı çıkışı imamla birlikte düğün evine (oğlan evi) gelinir. Birlikte *üç kez tekbir getirilerek bayrak evin damı ya da çatısına, en yüksek yere dikilir*. Bayrağı damadın sağdıçları diker.

Üçkonak ve Yeniyayla köylerinde düğün boyunca *üç gün davul çalınır*. Gelin bu süreçte hoş tutulur.

Üçkonak köyünde düğünün aşamalarından biri olan kına eğlencesi için geline kına giysisi giydirilir. Sesi güzel olan kadınlar gelini ortaya alırlar. Yere çul serilir, üzerine yastık konur. Gelinin yüzü al bir örtüyle örtülür. Kadınlar koluna girerek gelini ağılatana kadar bir halka çizerek döndürürler, kına türküleri söyleyerek gelini överler. Gelini yastığın etrafında üç kere dolaştırarak kibleye doğru oturturlar, bu esnada peygambere üç defa salavat getirtilir, gelin üç defa eğilip kaldırılır.

Yeniayla köyünde gelin indirme sırasında, gelin içeri girmeden, iki yeşil yaprağın birine bal, diğerine yağ sürülerek gelinin eline verilir. Gelin, yaprakları üç kere yukarıdan aşağıya kapının üzerinde geçirdikten sonra kapının üstüne yapıştırır. Gelinle damat evliliklerinde yağla bal gibi geçinsinler diye bu adet yerine getirilir.

Anadolu'nun pek çok yöresinde damat gerdeğe girmeden önce yatsı namazından önce gezdirilir ve eğlendirilir. Damada çeşitli şakalar yapılır. Ardından damat gerdeğe gireceği eve kadar şamatalarla getirilir. Üçkonak ve Yeniayla köylerinde de genellikle gelin indirme töreninden sonra, damadı gerdeğe hazırlama çeşitli eğlenceler ve adetlerle yerine getirilir: Üçkonak köyünde bekâr gençler ortaya bir yere yastık koyar. Damadı her defasında yastığa dizüstü oturarak üç kez yastığın etrafında döndürürler. Evliler de karşlarına geçip izlerler.

Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Üçkonak ve Yeniayla köylerinde de gerdekle ilgili birçok âdete rastlanmaktadır. Bu adetlerin uygulanması sırasında “üç” sayısı ile yine bir tamamlanma söz konusudur. Günümüzde imam nikâhı kıyılırken gelin ve damat yan yana bulundurulur. Yatsı namazından önce gelin ve damat abdest alır. Hocanın huzurunda, biri gelinin diğeri de damadın olmak üzere iki de şahit bulunur. Gelinin başına bir başörtüsü örtülür. Hoca önce evlilik üzerine öğütler verir. Damada ve geline üç kere “aldın kabul ettin mi?” diye sorar. Onlar da üç kere “aldım kabul ettim” diye cevap verir.

C) Ölüm Ritüelinde “Üç, Yedi ve Kırk” Sayılarıyla İle İlgili Uygulamalar

Vücut organlarının tüm biyolojik fonksiyonlarını yitirmesi sonucu insan hayatının sona ermesine ölüm diyoruz. Dünyadaki bütün canlı varlıklar için ölüm kaçınılmazdır. Ölen bir insan tekrar dünyaya gelemediği için ölümün mahiyeti ve şekli hakkında pek bilgi sahibi değiliz. Bu konuda ilahi dinler ve din adamları ancak insanları aydınlatabilmektedir. İlahi dinlere göre ölüm, ahret âlemi olarak isimlendirilen boyuta geçişi simgeler. Bu anlamda ölüm ölümsüzlüğe geçişin aracıdır. Müslüman olan halkımız da her zaman ölümün hayırlısını dilemiş ve dualarına bunu da eklemiştir (Örnek, 1966: 90, Akt., Durdu, 2002: 64-75).

Ölüm, hayatın başlangıcı olan doğum ve onu takip eden evlilik gibi safhalardan sonra, halk inançları itibarıyla önemli bir dönemdir. İnsan hayatının beşikten mezara kadar olan zaman dilimi içerisinde, doğum, sünnet, okula başlama, düğün, gurbete çıkma, askere ve hacca gitme ile ölüm gibi bir takım geçiş törenleri yapılmaktadır. Ölüm hadisesinin geçiş töreni olarak kabul edilmesi, yaşayanların ölen şahısla ilişkilerini devam ettirmesindedir (Görkem, 1993: 489-491).

Türk halk kültüründe, hayatın son geçiş dönemi olarak bilinen ölüm; ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası gibi aşamalardan oluşur. Üçkonak ve Yeniayla köylerinde ölünün yıkanması, iskat/devir, ölü yemeği, yas tutma ve mezar ziyareti ile ilgili aşamalarda “üç, yedi, kırk” sayılarını içeren uygulamaların olduğunu tespit ettik. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Yeniayla köyünde ölünün yıkanması ile ilgili uygulamalara bakacak olursak, köyde ölünün yıkanması sırasında, ölüye abdest aldırılır ve üç kere bütün vücudu yıkanır. Üç kere yıkanmazsa ölünün hakkı kalacağına inanılır.

Araştırma alanlarımızda ölen kişinin ardından devir/iskat işlemlerinin gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Devir ve iskat kavramını kısaca açıklayacak olursak, ölen bir müslümanın sağlığında çeşitli nedenlerle tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları ve yerine getiremediği yeminleri için bir fakire fidye verilmesi olarak özetlenebilir ama bu eylem bir ritüel halinde yapılır. “Ölenin yaşından -erkekse on iki, kadınsa dokuz yıl- indirilerek hesaplanan para bir çıkın içinde, halka

halinde hazır bulunan yoksullardan birine, ölenin mirasçılarında ya da vekillerinden biri eliyle verilir. Yoksul kimse parayı aldıktan sonra “aldım, kabul ettim” diyerek geri verir. Bu işlem ölenin oruç borcu bitinceye kadar sürdürülür. Ardından aynı işlem ölenin namaz borcu ve söz verip de yerine getiremediği yeminler için de -para verilen yoksullar değiştirilerek- yapılır (Örnek, 1979:59, Akt., Ersoy, 2002: 86-101).

Üçkonak ve Yenyayla köylerinde de ıskat/devir uygulamalarının olduğunu görmekteyiz. Cenazenin kalktığı yerde ya da cenaze evinde yedi kişi toplanır. Hoca kuran okur. Devre oturanlar isimlerini hocaya yazdırır. Ölünün günahları, kazaya kalan ibadetleri tahmini olarak hesaplanır. Bir mendilin içine para konulur ve mendil bağlanır. Mendil orada oturan yedi kişi tarafından yedi kez dolaştırılır. Mendili alan kişiler her seferinde üç kez “ aldım kabul ettim” der. Hoca ortada, diğerleri de hocanın etrafında halka şeklinde otururlar. Sonrasında mendildeki paradan bir miktarı, mezarı kazan ve cenazeyi yıkayan için ayrılır. Kalanı da devir işlemi için oturanlara pay edilip verilir. Ölenin yaşına göre ıskat parası belirlenir, cami cemaatinden 5-6 kişi ve imam, bir miktar parayı elden ele yedi kez dolaştırır.

Belirli günler ve ölü yemeği ile ilgili uygulamalarda, Yenyayla köyünde cenazenin yedi, kırk ve elli ikinci günlerinde mevlit okutulur. Maddi durumu iyi olanlar yemekli mevlit okuturlar. Cenaze evinde yedi gün boyunca Kuran okunur. Yedinci gün mevlit okunur. Kırk gün sonra kırk mevlidi okunur. Helva yapılıp dağıtılır, yemek verilir. Bir kurban kesilip etiyle yemekler yapılır, gelenlere sofralar kurulur. Üçkonak köyünde önceleri cenazenin kalktığı gün yemek verilirdi. Günümüzde kırkında ve elli ikisinde yemek verilir. Cenazenin kırk günü dolunca kırk yemeği verilir.

Yenyayla köyünde, özellikle cuma ve pazartesi akşamları ve arife günü ölmüşlerinin ruhlarının onları ziyaret ettiğine inanılır. Kendisi için bir hayır yapıyorlar mı diye geldiğine, ruhların kendilerini gördüğüne; fakat görünmez olduklarına inanılır. Bu nedenle ruhların rahat etmesi ve sevap kazanmak için bu günlerde sac kokutulur⁵. *Ekmeğin kokusunun yedi kat yerin dibine gideceğine inanılır.*

Üçkonak köyünde, ilk mezar ziyareti istenilen vakit yapılır. Ziyaret sırasında *her dua üç kez okunur*. Ölenin ruhuna şad olsun, denilir.

Yenyayla köyünde *yas tutma kırk gün sürer*. Cenaze evinde radyo, televizyon gibi herhangi bir neşe aracı olmaz. Neşeli bir ortam olmaz, sürekli bir hüznün hâkimidir. Çevredeki yakın kişiler de cenaze evinin yasına ortak olur, dayanışma içinde olurlar. Köyde, yas ziyareti ile ilgili olarak genellikle, *yas evine ziyaret en az üç gün içinde yapılmalıdır* şeklinde bir uygulama vardır. Eğer gecikilirse acı tazelenmiş olur ve o kadar sevap alınmaz diye düşünülür.

D) Bayram, Tören ve Kutlamalar Ritüelinde “Üç, Yedi, Kırk” Sayılarıyla İlgili Uygulamalar

Üçkonak ve Yenyayla köylerinde kurban bayramında kurban kesilmesi sırasında, kurbanın yönü kibleye çevrilir, ayaklarından biri boşa bırakılarak bağlanır. Kurban *üç kere tekbir getirildikten sonra kesilir*. İçinde rahmet anan sözcük olduğu için besmele çekilmez. Önceleri kurbanı imamlar keserken günümüzde kurban sahibi ya da vekâlet bıraktığı kişi keser. Kurbanı kesecek kişi, kurban sahibinden vekâlet için *üç defa, “vekilin olayım mı?” diye soru sorarak, vekâlet alır*. Kurban sahipleri ve kurban kesecek kişi abdestli olurlar. Kurban büyükbaş hayvan olursa, *en az yedi kişi ortak olarak kurbanı paylaşır*. Ayrıca *kurban eti en az yedi ev olmak üzere dağıtılır. Önceleri kurban eti üçe bölünürdü*. Birisi fakirin, birisi gelen giden misafirin hakkı, diğeri de kendi ehlinin hakkı denir.

Yenyayla köyünde hacı ziyaretine gelen misafirlere hacdan getirilen hurma, zezem suyu ikram edilir. Bunlar yenilip içilmeden önce ayağa kalkılıp *üzerine üç kez dua okunur*, dilek dilenir ve Allah kabul etsin denilir.

⁵ Hamurdan yapılmış bir tür yiyeceği sacda pişirmek

E)Halk İnançlarında “Üç, Yedi, Kırk” Sayıları

Nazar/nazarlıkla ilgili inanışlar çerçevesinde Yeniyayla köyünde, çocuğa nazar değmemesi için, çocuk sahibi kadın, elini koltuğunun altına sürdükten sonra *üç kere çocuğun yüzünü sıvazlar*. “Burayı gören çocuğumun yüzüne de görsün” diyerek, koltuk altını kimsenin göremeyeceği için çocuğun yüzünü görenin de nazar edemeyeceğine inanılır.

Tabiat olayları ile ilgili inanışlara göre, Anadolu'nun daha çok kırsal kesimlerinde kuraklık olduğunda halk yağmur duasına çıkar. Yeniyayla köyünde de böyle bir uygulamaya başvurulmaktadır. Yağmur duası için anons yapılır ve köy halkı yağmur duasına çağrılır. Kimin gönlünden koparsa etraf köylerden de kurbanlar getirilir. Kurbanlar kesilip, kazanlar kurularak yemekler yapılır. Erkekler imam nezdinde, kadınlar caminin ayrı yerlerinde namaz kılar, birlikte cami avlusuna çıkılıp âmin tutulur. Çocuklar ön saflara alınır, kadınlar ve erkekler de arkada dururlar. Çocukların masum, günahsız oldukları için dualarının daha çabuk kabul olacağına inanılır. Dua edilirken eller önce yukarıya çevrilir, dua bitiminde ise eller aşağı doğru çevrilerek *üç kere âmin denir*. Dua edildikten sonra yemekler yenir ve herkes dağılır.

İslami kurallara göre cünüp olan kişi pis sayılır. Yeniyayla köyünde de, bazı kaynak kişilerin aktarımları doğrultusunda, bu haldeyken toprağa basılmaması gerektiğine inanılır. Buna göre, her basılan toprak öteki dünyada hesap sorar ya da basılan yerde *yedi yıl ot bitmeyeceğine inanılır*.

Bazı inanışlara göre; genellikle Üçkonak köyünde domuzun adını anan kişinin *kırk gün nasibi kesileceğine inanılır*,

Meleklerin çocukları *yedi yaşına kadar koruduğuna inanılır*,

Biri günah işlediğinde ceza olarak kirpiğinden *yedi kirpik koparılıp suya atılacağına inanılır*,

Banyo yapılan su ayak değdik yere ya da yola dökülmez, *kırk gün kişinin nasibinin kesileceğine inanılır*,

Kur'an-ı Kerim okunacağı zaman besmele çekilir ve kitap *üç kere öpülür*.

Yeniyayla köyünde düğün ve mevlit yemeklerinin bereketli olması, herkese yetmesi için üzerine *yedi kez dua okunur*.

Sonuç

Çalışmamızın sonucunda bazı farklılıkların yanında, genel olarak iki köyün geçiş ritüellerinde, mitolojik kökenlerinin yanı sıra eski Türk kültürü ve İslami inanışlarla iç içe geçen “üç”, “yedi”, “kırk” sayılarının yaygın olarak yer aldığı anlaşılmaktadır. Geçiş dönemlerinden doğum, evlenme, ölüm, bayram, tören ve kutlamalardan inanışlara kadar hayatın pek çok alanında sayılarla ilgili uygulamalarda genel olarak bir bekleme süresi, tamamlama özelliği dikkati çekmektedir. Doğum geçişinde, *çocuğu olmayan veya sık sık düşen kadınlar için kesilen kurban etinin yedi eve dağıtılması, muskanın yine yedi ev dolaştırılması, çocuğa giydirilecek elbisenin yedi ayrı kişiden alınması* gibi birçok uygulama, başlangıçta bahsedildiği gibi mitolojiden dine kadar uzanan bir yelpazede değerlendirilen yedi sayısının kutsiyeti ile ilgili olmalıdır. Eski Türk kültürü ve İslamiyet içerisinde yedi tanrı, yedi gezegen, göğün yedi kat olması, Kur'an ayetlerinde yedi sayısının birçok yerde zikredilmesi gibi veriler yedi sayısının kutsiyetinin daha çok kâinatın yaradılışı, kâinatın özü olduğu ile ilgili olduğunu akla getirmektedir. Yeniyayla köyünde, *ölen kişinin ruhunun rahat etmesi için sacda ekmek pişirilmesi ve kokusunun yerin yedi kat dibine gideceğine inanılması* da bununla açıklanabilir. Bundan hareketle, Üçkonak ve Yeniyayla köylerinde de benzer uygulamalarda halk, çeşitli inanış ve gelenekler çerçevesinde bu sayının maneviyatından yararlanma yoluna gitmiş olmalıdır. İsteğin gerçekleşmesi ya da kabul olması için bu yolla, kutsal addedilen “yedi” sayısının etrafında bu manevi unsurlara göndermeler yapılmaktadır. Ölüm geçişinde de *ölenin ardından yapılan ıskat/devir işleminde, yedi kişinin toplanması, paranın elden ele yedi kez dolaştırılması, yedi mevlidinin okutulması, yedi kez Kur'an okunması* gibi uygulamalar da bu kutsiyetin sanki onanması şeklinde görülmektedir. Ayrıca yedi sayısı ile ilgili pratiklerin daha çok İslami çerçevede olduğunu görmekteyiz.

“Üç” sayısı ise bütün geçiş ritüellerinde yer almakla birlikte bir tamamlama özelliği göstermekte, büyüsel pratikler içermektedir. Örneğin; Yeniayla köyünde nazar değmesini önlemek için “benzer benzeri doğurur” prensibinden hareketle, *çocuk sahibi kadının elini kol altına götürerek çocuğun yüzünü üç kere sıvazlaması; çocuğu yaşamayan tıbbikalı kadının yeni doğum yapmış kadının üzerine üç kere silkinmesi ve tıbbikasını geçirmesi; aydaş çocuk için, iki yol ayrımında büyük bir kazanın içine çocuğun konularak kazanın altı yakılıyormuş gibi yapılması ve bir kişinin dua okuyarak çocuğu üç kez koynundan geçirmesi de* bu prensipte değerlendirilebilir. Bu uygulamada kazanın altı yakılarak çocuğun yemek misali pişmesi, yani büyümesi, olgunlaşması istenmektedir. Yine Yeniayla köyünde, *gelin indirme töreni sırasında gelinin yağ ve bal sürülmüş iki yeşil yaprağı eve girmeden önce evin kapısının üzerinde yukarıdan aşağıya üç kez gezdirmesi* gelin ile damadın mutlu olması için yapılmaktadır. Burada yağ ve bal “benzer benzeri doğurur” prensibini çağrıştırmaktadır ve büyüsel bir pratik olarak değerlendirilebilir. Uygulamalar sırasında üç sayısı ise bir tamamlama özelliği kazandırmaktadır.

“Kırk” sayısı ise her iki köyün doğum ve ölüm ritüellerinde yer almakta, *al basması, kırklama, kırk yemeği* gibi uygulamalar hep kırk günün ardından yapılmaktadır. Zaman açısından düşünüldüğünde ve uygulamaların hep kırk günün sonrasında ya da kırk içinde yapılması, olağanüstü güç ve varlıklara karşı bir korunma şeklinde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kırk bir bekleme, bir sınama evresidir. Daha çok doğum ve ölümle ilgili geçiş ritüellerinde dikkati çekmektedir. *Her iki köyde de kötü varlıklara ve onlardan gelebilecek tehlikelere karşı loğusa ve çocuğun kırk gün dışarıya çıkarılmaması, kırk günün ardından annenin ve çocuğun kırklanması, ölünün ardından kırk gün yas tutulması ve kırk yemeğinin yapılması* gibi uygulamalarda kırk sayısı ile ilgili bir bekleme, bir sınama özelliği dikkati çekmektedir. Kırk günlük sürenin Üçkonak ve Yeniayla köylerinin geleneksel yaşantısında önemli bir yere sahip olduğunu ve kırk sayısı ile ilgili uygulamaların daha çok İslamiyet etkisiyle olduğunu görmekteyiz.

Sonuç olarak, edindiğimiz bilgilere ve değerlendirmelere göre Üçkonak ve Yeniayla köyleri halk kültüründe geçiş dönemi ritüelleri ve inanışlarında geleneksel uygulamaların genellikle korunmakta olduğunu görmekteyiz. Bu uygulamalar sırasında “üç, yedi, kırk” sayılarına atfedilen kutsiyetin başlangıçta verdiğimiz bilgilere paralel olarak, kökenleri eski Türk kültüründen İslamiyet’e uzanan bir yelpazede dinsel-büyüsel pratiklerle iç içe geçerek varlığını sürdürmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak Kişiler

- K1: Mustafa Şahin, 1962 Doğumlu, İlkokulu Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K2: Rıza Kaya, 1934 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K3: Hacı Osman Kaya, 1954 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K4: Ali Erdoğan, 1956 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Köy Muhtarı, Üçkonak.
 K5: Adnan Menderes Kaya, 1969 Doğumlu, Lisansüstü Mezunu, Öğretmen, Üçkonak.
 K6: Ali Erdoğan Kaya, 1960 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K7: Mustafa Şahin, 1944 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K8: Elvan Çelik, 1970 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K9: Mehmet Kaya, 1934 Doğumlu, Okuma Yazması Var, Çiftçi, Üçkonak.
 K10: Sultan Şahin, 1960 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K11: Nebahat Erdoğan, 1948 Doğumlu, Okuma Yazması Yok, Ev Hanımı, Çanakpınar.
 K12: Beyhan Aydın, 1976 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Üçkonak.
 K13: Gülperi Delibaş, 1956 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K14: Fatma Eroğlu, 1951 Doğumlu, Okuma Yazma Yok, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K15: Hadi Yaşar Eroğlu, 1957 Doğumlu, Lise Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K16: Derya Kaya, 1972 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K17: Rahime Kaya, 1937 Doğumlu, Okuma Yazması Yok, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K18: Mithat Kaya, 1960 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.

- K19: Elif Kaya, 1945 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K20: Mesudiye Eroğlu, 1949 Doğumlu, Okuma Yazması Yok, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K21: Tuna Eroğlu, 1959 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Üçkonak.
 K22: Makbule Özkan, 1947 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Üçkonak.
 K23: Ak Mehmet Erdoğan, 1934 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K24: Güllü Eroğlu, 1991 Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K25: Kadriye Erdoğan, 1964 Doğumlu, Okuma Yazma Yok, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K26: Zülbiye Erdoğan, 1970 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K27: Cennet Özülkü, 1961 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K28: Hanım Kaya, 80 Yaşlarında, Okuma Yazması Yok, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K29: Leyla Şahin, 1950 Doğumlu, Ev Hanımı, Okuma Yazma Yok, Kesir Köyü
 K30: Safiye Erdoğan, 1950 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkonak.
 K31: Duran Aydın, 1960 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K32: Zeynep Gümüş, 1927 Doğumlu, Okuma Yazması Var, Ev Hanımı, Osmanpazarı/Bulgaristan.
 K33: Seyyide İşlek, 1971 Doğumlu, Lise Mezunu, Ev Hanımı, Adana.
 K34: Aslı Kanneçi, 1993 Doğumlu, Lise Öğrencisi, Adana.
 K35: Emine Doğan, 1957 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yeniyayla.
 K36: Türkan Dereli, 1965 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yeniyayla.
 K37: Havva Soner, 1964 Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Eskicuma/Bulgaristan.
 K38: Rahime Akman, 1935 Doğumlu, Okuma Yazma Yok, Osmanpazarı/Bulgaristan.
 K39: Nurettin Soner, 1962 Doğumlu, Lise Mezunu, İşçi, Yeniyayla.
 K40: Fatma Yurtsever, 1934 Doğumlu, Okuma Yazması Var, Evhanımı, Osmanpazarı/Bulgaristan
 K41: Hanife Mertol, 1948 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Mutaflar/Bulgaristan.
 K42: İsmail Yurtsever, 1929 Doğumlu, Okuma Yazması Var, Çiftçi, Osmanpazarı/Bulgaristan.
 K43: Şasine Kanga, 1955 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yeşildam Köyü.
 K44: Fatma Halimler, 73 Yaşında, Okuma Yazması Var, Ev Hanımı, Osmanpazarı/
 Bulgaristan.
 K45: Sevdije Halimler, 1962 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Adana.
 K46: Emine Çelik, 1964 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yeniyayla.
 K47: Abdurrahman Akman, 1927 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Şumlu/Bulgaristan.

Kaynakça

- Acıpayamlı, O., (1982), “Acıpayam’da Halk Hekimliği”, Antropoloji Dergisi, Sayı 11, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Altunel, İ., (1995), “Gevrekli (Seydişehir- Konya) Kasabası Düğünlerinde Gelin ve Güvey Motifi Üzerine Bazı Tespitler”, III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi Bildirileri, Konya.
- Artun, E., (2014), Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü (Terimler-Motifler-Kavramlar), Karahan Kitabevi, Adana.
- Blour, L., Fransız İptidai Düşüncesi (Çince Tercümesi).
- Boratav, P. N., (1984), 100 Soruda Türk Folkloru, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Coşkun, N., (2010), “Tahtacılarda Üç Sayısı ve Üçleme”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 56, Ankara.
- Durbilmez, B., (2007), “Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgencilik”, Milli Folklor, Yıl 19, Sayı 76, Ankara.
- Durbilmez, B., (2008), “Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/6 Fall.
- Durbilmez, B., (2011), “Batı Trakya Türk Kültüründe Mitolojik Sayılar”, Zeitschrift für die Welt der Türken, Vol. 3, No. 1.

- Durdu, B.**, (2002), “Afyon’da Ölümle İlgili Adet ve İnanmalar Üzerine Bir Değerlendirme”, Türk Halk Kültürü Araştırmaları, Ankara.
- Ersoy, R.**, (2002), Milli Folklor, Sayı 54, Ankara.
- Görkem, İ.**, (1991), “Çukurova’da (Yukarıova) Yas Törenleri ve Ağıt Söyleme Geleneği”, II. Uluslar arası Karacaoğlan- Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana.
- Güvenç, A., Ö.**, (2009), “Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 41, Erzurum.
- İnan, A.**, (1995), Tarihte ve Bugün Şamanizm, TTK Yayınları, VII. Dizi, Sayı 24c, Ankara.
- Kalafat, Y.**, (2001), “Kayseri Çevresi Örnekleri İle Halk İnançlarımızda ‘Korunma’ ve ‘Kurtulma’ Yöntemleri”, Kayseri ve Yöresi Kültür Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildirileri, I. Cilt, Kayseri.
- Kalay, A.**, (2001), “Amasya İli Alan, Hasanbey, Şarklı, Karamustafapaşa Köylerinde Doğum Uygulaması”, Türk Halk Kültüründen Derlemeler, Ankara.
- Kaplan, M.**, (2011), “Halk Tıbbının Kökenleri: Teşhisten Tedaviye Din Ve Büyü İlişkisi”, Millî Folklor, Sayı 91, Ankara.
- Kocatürk, S.**, (1985), “Fütüvvet-namelerde ve İslam’da Yedi Sayısı İle İlgili Bazı Konular”, Türk Halk Edebiyatında ve Folklorunda Yeni Görüşler, Güven Matbaası, Ankara.
- Köksel, B.**, (2009), “Türk Halk Kültüründe Kırk Formülistik Sayısı”, 6. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, Cilt IV, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Oğuz name**, (1980), Milletler Neşriyatı, Pekin.
- Örnek, S., V.**, (1995), 100 Soruda İlkelerde Din Büyü, Sanat, Efsane, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Örnek, S. V.**, (1979), Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara.
- Örnek, S. V.**, (1966), Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki, Ankara.
- Örnek, S. V.**, (2000), Türk Halkbilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sakim, T.**, (1988), “Türk Boylarında Uğurlu Sayılar İnanç”, I. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi Tebliğleri”, 1990, Konya.
- Santur, M. E.**, (2004), “Evlenme Adetleri”, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Makale Bilgi Sistemi (<http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/27.php>), Adana.
- Schimmel, A.**, (2000), Sayıların Gizemi, Kabcacı Yayınları, İstanbul.
- Şişman, B.**, (2002), “Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sunnet, Evlilik ve Ölümle) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar”, Erdem Türk Halk Kültürü Özel Sayısı III, Cilt 13, Sayı 39, Ankara.
- Tarçın, G.**, (2009), “Kayseri Üçkonak- Adana Yeniyayla Köyleri Karşılaştırmalı Halk Kültürü Araştırması”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ulukan, A.**, (2012), “Farklılığın Renk ve Sayılarda Buluşan Aynılığı”, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 48, Erzurum.
- Yardımcı, M.**, (2008), “Geleneksel Kültürümüzde ve Âşıkların Dilinde Sayılar”, Edebiyat Tarihi Çerçevesinde Âşık Edebiyatı Araştırmaları, Ankara. (<http://www.mehmetyardimci.com/akademik yazilar.htm>.)

